

Megőrzés kontra hozzáférhetőség, avagy a kötelezpéldánytörvény tervezetének egyféle olvasata

Javaslatok, előadások és publikációk tucatjában találkozom egy problémával, melynek megoldásában a matematika nem jó tanácsadó. A „végekről” – Szombathelyről legalábbis – nem lehet egyetérteni nemzeti könyvtárunk főigazgatójának a lap májusi számában írásban is olvasható álláspontjával. („3x190 sokkal több, mint a 16x190x0”) Az én nézőpontom szerint egészen másról van szó. A dologban többszörösen érintett lévén, nem tudok eltekinteni a véleménynyilvánítástól.

Tény, hogy a kötelezpéldány-szolgáltatás gyakorlata változtatásra szorul. A piacgazdaság világában valóban anakronizmus a 16 példányos kényszerű mecenatúra. Azt azonban elfogadhatatlannak tartom, hogy reformálás és értékmentés ürügyén a szakma elemi érdekeit is feladva, szinte önként lemondjon a hazai publikációhoz való hozzáférés kirekesztés nélküli biztosításának elvárásáról. Számomra ugyanis ez az üzenete a hivatkozott lapszámban ugyancsak olvasható tervezet sorrendiségének, amely csupán „B” variánsként tartalmazza a „könyvtári rendszerben való hozzáférhetővé tétel” törvényi kötelezettségét. De nem sugall mást Poprády főigazgató úr „törvényszegőknek” bünbocsánatot ígérő óhaja sem a 3 példányos beküldés szorgalmazásával.

Az OSZK kötelezpéldány-tervezettel foglalkozó munkacsoportjának szeretném emlékezetébe idézni,

illetve figyelmébe ajánlani az alábbiakat:

1. A nemzeti könyvtárnak nem csupán „kincstári” (értsd: begyűjtési, megőrzési, számbavételi) kötelezettsége van, hanem a magyar könyvtári rendszer működésének animátorként is felelősséggel tartozik.

2. A vidéki könyvtárak irodalom és információ közvetítő tapasztalatai egyértelművé teszik, hogy a magyar könyvtárügy – saját érdekében – nem hagyhatja figyelmen kívül az IFLA UAP-programját. Mert ha ezt megteszi, intézményeinek társadalmi presztízse a jelenleginél is mélyebbre fog süllyedni.

3. A hozzáférés biztosítása rendszereszerű működést feltételez, ennek legkipróbáltabb, leggyakoribb módszere pedig még hosszú ideig a könyvtárközi kölcsönzés marad. Míután nálunk nincs „BLLD”, igen kártékony intézkedés lenne a kötelezpéldányok regionális elosztására alapozott szolgáltatás létalapját felszámolni. (Az észak-dunántúli régió elemezhető adataiból könnyen megállapítható, hogy 1978-at követően az évek múltával egyre hatékonyabban működik a kötelezpéldányokra épülő térségi szolgáltatás.)

4. Amennyiben a kulturális infrastruktúra főváros-centrikusságát nem kívánjuk fokozni, úgy a kötelezpéldány-részesedés jogát a vidék – Magyarország számára is kívánatos megtartani.

5. Léteznek jó, elfogadható és rossz megoldások. Ezért mielőtt eleve veszítésre állónak minősítenénk a játszmát, ki kellene próbálni a „lobbi” módszerét. Ha a piac szereplői végképp lehetetlennek tartják az 5–7 példányos beszolgáltatást, talán el lehetne érni a „közérdekűvé” nyilvánítást

és az ennek megfelelő elszámolást, legutolsó megoldásként a regionális megőrzőhelyeknek kijáró kedvezményes (50%-os) vásárlás is javasolható. (Azt már csak zárójelben említem meg, hogy a várható változásokról kívülállókkal beszélgetve többször kérdezték már tőlem: miért van az, hogy a szerzők és kiadók nem ismerik fel a nyilvánosságnak ezt a mással nem pótolható csatornáját? Miért nem keressünk közöttük szövetségeseket?)

6. A megyei könyvtárak nem elégedhetnek meg a térségükben előállított dokumentumokra vonatkozó elővásárlási lehetőségekkel, hanem elemi érdekük az ún. „helyi kötelezpéldányok” jogszerű beszolgáltatásának követelése.

A fentiekből következően számomra tehát elfogadhatatlan minden olyan kötelezpéldány-beszolgáltatási javaslat, amely magyar könyvtárügy helyett csupán megcsonkított nemzeti könyvtári funkcióban gondolkodik, amely a tudományos célú hozzáférési lehetőségeket kizárólag a fővárosban kívánja támogatni.

Pallósiné Toldi Márta

Válasz egy rosszul föltett kérdésre

Rögtön elnézést kell kérnem *Pallósiné Toldi Mártától*, hogy már a címben minősítettem kérdésfeltevését, de hát az általam hibásnak tartott kérdés is már a címben hangzik el. Kifogásolt megnyilatkozásom az Interbright nemzetközi könyvkiállításához kapcsolódó egyik rendezvényen hangzott el (amely rendezvényre készülve azt reméltem, hogy kiadók, nyomdák képviselői előtt beszélhetek a köteles-

példány kérdéséről, de gyakorlatilag ott is csak a könyvtárosok voltak jelen), és jelent meg azután a *3K*-ban.

Az előadás lényege – szándékom szerint legalábbis – nem az volt, hogy 3-ra kell csökkenteni a kötelezpéldányok számát. Az OSZK közreműködésével előkészített törvénytervezetben is 3-nál több példányos variánsok szerepelnek. Természetesen a nemzeti könyvtárnak a megőrzés céljából

szolgáltatandó kötelespéldánynak prioritást kell biztosítani, de ez semmiképpen nem jelenti más szempontok és érdekek figyelmen kívül hagyását. Meggyőződésem azonban, hogy a nemzeti könyvtári érdekek nemcsak egy könyvtár – az OSZK – érdekeit jelentik, hanem az egész hazai könyvtárügyét.

Pallósiné is hivatkozik az IFLA UAP programjára. De ennek ikertestvére az UBC program, a dokumentumok bibliográfiai számbavételének a programja. És ahogy az IFLA az UAP program megvalósításában elsősorban a nemzeti könyvtárakra számít, ugyanez áll a bibliográfiai számbavételre is. A nemzeti könyvtárral szemben támasztott – jogos – követelmény a számítógépesítés korában, hogy minél gyorsabban készítse el és tegye már hazai (és külföldi) könyvtárak számára hozzáférhetővé a bibliográfiai leírást. Ennek alapja is a kötelespéldány. A mai helyzetben az sem utolsó szempont, hogy egyáltalán tudomást szerezzenek a könyvtárak a megjelent könyvekről.

Hadd említsem meg, hogy mástól is

kaptam szóbeli szemrehányást: egy tudományos könyvtár képviselőjétől, amely könyvtár a gyűjtőkörének megfelelő szakterület válogatott kötelespéldányait kapja. Véleményünk szerint nem a regionális ellátás gondjai miatt lenne baj a 3 kötelespéldány, hanem azért, mert gyarapítási kerettel nem tudnák győzni a kieső kötelespéldányt (vö. ingyenes könyvellátási szempont!).

*

Összefoglalva: a megőrzés (és ne feledjük: a bibliográfiai számbavétel!) szempontja nem ellentétes („kontra”) az ellátás szempontjával, hanem sorrendiségében előbbre való. Természetesen az lenne a kívánatos, ha az új kötelespéldány-törvény mind a megőrzés, mind az ésszerű mértékű ellátás szempontjait érvényesíteni tudná. De ha ez mégsem sikerülne, akkor mégis be kell látnunk a hivatkozott matematikai összehasonlítás igazságát – és nemcsak a nemzeti könyvtár és nemcsak a főváros szemszögéből nézve.

Poprády Géza

Nyílt levél

Bereczky László főszerkesztő
Könyv, Könyvtár, Könyvtáros

Tisztelt Főszerkesztő Úr!

Papp István nyílt levelében részben sajtóhibákkal és elírásokkal foglalkozik, részben pedig fogalmi definíciókkal vitázik. Az előbbiekért az olvasó szíves elnézését kérem, úgy hiszem, nem érdemes rájuk túl sok időt vesztegetni, az utóbbiak viszont nagyon is fontosak. Fontosabbak annál, semhogy „levelezéssel” elintézhetőek volnának. Hasznos lenne, ha a szerző részletesen kifejtené a maga álláspontját a hálózati és módszertani feladatok menedzsmentjéről, nem utolsósorban éppen a „tájékozódni kívánó fiatal nemzedék” érdekében, hogy az alternatív véleményekből ki-kialakíthassa a saját nézetét. Meggyőződésem, hogy a vélemények ilyen ütköztetéséből a fiatal nemzedék is többet profitálna, mint ebből a levélből, amiből leginkább az tudható meg, hogy milyen hangnemben nem illik és nem célszerű polemizálni. Amúgy örömmel tapasztalom, hogy ennek a hangnemnek a használatában egyre kevesebb társa van a szerzőnek.

Skaliczki Judit

